

Світлана Мирвода

доцент кафедри менеджменту

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДОКУМЕНТАЦІЄЮ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

У статті визначено теоретичні підходи до розробки системи державного управління документацією у сфері культури. Доведено, що існують шляхи досягнення цільових орієнтирів у системі державного управління корпоративною документацією на основі формування відповідної моделі виходячи з концепції корисності. Запропоновано науково-практичні рекомендації щодо формування системи державного управління документацією.

Ключові слова: державне управління, сфера культури, модель, інновації, пріоритети розвитку.

Svitlana Myrvoda

THE THEORETICAL APPROACHES ON THE FORMATION OF SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF DOCUMENTATION CULTURE

Presented article defines the theoretical approaches on the formation of public administration in the field of documentation culture. It is proved that it is possible to achieve the targets in the corporate governance documents on the basis of development of an appropriate model based on the concept of utility. Proposed research and practical recommendations about formation of governance documentation.

Keywords: Government, the sphere of culture, innovation, development priorities.

Светлана Мирвода

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ДОКУМЕНТАЦИЕЙ В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ

В представленной статье определены теоретические подходы к формированию государственного управления документацией в сфере культуры. Доказано, что возможно достижение целевых ориентиров в системе государственного управления корпоративной документацией на основе формирования соответствующей модели на основе концепции полезности. Предложены научно-практические рекомендации по формированию системы государственного управления документацией.

Ключевые слова: государственное управление, сфера культуры, инновации, приоритеты развития.

✎ В Україні, як і в багатьох інших країнах пострадянського простору, відбувається трансформація соціально-економічної системи. У пошуках важелів більш ефективного розвитку суспільства часто аналізуються лише економічні фактори та методи управління. Не враховується або мало враховується той факт, що головним суб'єктом господарювання виступає людина. На її трудову поведінку, ефективність діяльності впливають ціннісні орієнтації, переконання, вірування, традиції, тобто фактори культури.

Методологічні проблеми державного управління культурою в аспекті керування документацією привертають увагу провідних українських документознавців.

✎ Основні положення процесів системи документознавства та вивчення комплексу проблем стосовно різних складових механізмів системи державного управління закладені в розробках українських фахівців у сфері управління системою культури та досліджуються В. Авер'яновим, В. Бакуменком, О. Васильєвою, О. Іваницькою, Т. Івановою, В. Князевим, В. Луговим, В. Маліновським, Н. Нижник, М. Поплавським, І. Розпунтенком, Є. Сулімою, В. Цветковим, О. Якименком та ін. Значний внесок у розроблення теорії державного управління зробили такі зарубіжні вчені, як Г. Атаманчук, В. Афанасьєв, Д. Белл, М. Вебер, В. Граждан, Д. Зеркін, М. Кастельс, Г. Моска, Т. Парсонс, В. Парето, Ю. Тихомиров, Е. Тоффлер, В. Чіркін.

Організаційно-економічні аспекти управління суспільним розвитком та культурою як його складовою досліджували Г. Балихін, Н. Багаутдінова, В. Гамаюнов,

В. Дорофійенко, Г. Кологрєєв, В. Пілюшенко, С. Поважний, О. Поважний та ін. Аспекти формування системи управління якістю культурних послуг розглядали Ю. Вишняков, В. Кальней, В. Лобас, Д. Матрос, С. Шишов та ін.

Розвитку соціально-культурної сфери присвячені праці С. Вершловського, С. Крисюка, Л. Мітіної, А. Нікуліної, В. Олійника, Н. Протасової та ін.

Значну роль у розв'язуванні проблеми ефективного документообігу відіграють наукові публікації документознавчих досліджень Н. Кушнарєнко [1] і Г. Швецова-Водка [2]. Пізнавальні можливості історичного підходу у документознавстві висвітлює Л. Дубровіна [3].

✎ Проте, методологічні засади теорії управління документацією у сфері культури попри її визначальну роль для дослідження цього напрямку на сьогоднішній день недостатньо розроблені, що зумовлює необхідність звернення до цієї проблеми у даному дослідженні.

✎ Вивчення керування документацією в системі державного управління культурою на етапі освоєння інформаційних технологій у функціональному зрізі як складової частини системи соціальних комунікацій підготовлене тривалою історією розвитку документознавчої думки та суміжних наук. Аналіз попередніх досліджень системи державного управління культурою в аспекті керування документацією та суміжних напрямів науки про документ дозволяє виділити два підходи, що сформувалися в документознавстві – аналітико-сума-

тивний і системний. Вихідним пунктом першого є погляд на документознавство як прикладну галузь архівознавства. Сутність аналітико-сумативного підходу полягає в аналізі та розкритті функціонування системи державного управління культурою в аспекті керування документацією в цілому або окремих її складових частин. Цей підхід дає можливість поглибленого вивчення та порівняння стану окремих напрямів документознавчої діяльності в сфері культури. В межах аналітико-сумативного підходу проведено велику кількість переважно локальних наукових розвідок, спрямованих на дослідження питань документування та активізації використання документації, визначення специфіки окремих напрямів керування документацією та удосконалення технологічних процесів в сфері культури.

Але аналітико-сумативний підхід у принципі не дає можливості вивчити всю складність системи державного управління культурою в аспекті керування документацією. Ця думка підтверджується численними невдалими спробами дослідити в межах цього підходу загальнотеоретичні питання розвитку системи керування документацією. Суттєва обмеженість аналітико-сумативного підходу зумовлює необхідність формування іншої парадигми, що базується на евристичних можливостях системного підходу.

Можливості системного підходу в документознавстві та суміжних науках обґрунтовуються у працях Є. Плешкевича [4], М. Слободяника [5], Ю. Столярова [6].

У розвитку системного підходу до вивчення керування документацією нами умовно виокремлюються чотири напрями.

Перший напрям передбачає вивчення з системних позицій державного управління культурою, що поєднують окремі елементи керування документацією та мають спільні властивості і функції.

Другий передбачає необхідність обґрунтування доцільності вивчення керування документацією як системи та виділення основних елементів державного управління культурою. Цей напрям характеризується необхідністю визначити структуру системи управління культурою та характер зв'язків між її елементами. Теоретичні засади його реалізації закладені у докторських дисертаціях і монографіях Ю. Столярова [6] та М. Слободяника [5]. Ю. Столяров визначив і теоретично обґрунтував родові елементи структури бібліотеки, вивчив бінарні зв'язки між ними, що дало змогу вченому проаналізувати сутність бібліотеки, здійснити її цілісне теоретичне відображення як складної системи. Проте, у документознавстві культурної сфери є обмеження з орієнтації на вивчення структури державного управління культурою в аспекті керування документацією в статистиці. Саме тому виникає об'єктивна необхідність розвитку наступного напрямку, в якому керування документацією в системі державного управління має вивчатися у функціональному зрізі управління культурою як система, що знаходиться з зовнішнім середовищем у відносинах взаємозв'язку і взаємовпливу. Саме такий напрям, на нашу думку, дозволяє найбільш повно дослідити еволюцію системи державного управління культурою в аспекті керування документацією.

Для обґрунтування теоретико-методичного апарату дослідження проаналізуємо властивості керування документацією як системи державного управління культурою, що розвивається, та різнопланові суперечності, зумовлені тенденціями розвитку документознавства як системи вищого рівня. Відбувається значна невідповідність між стрімким зростанням професійних знань у

сфері культури, що зафіксоване в документній формі, і обмеженими можливостями користувачів для його пошуку та освоєння. Цей процес «конфронтації» документованих знань та їх потенціальних користувачів повинен визначати тенденції розвитку системи державного управління культурою в аспекті керування документацією, що у перспективі має забезпечити їхній синтез. З цим пов'язані суперечності між монодисциплінарністю досліджень, характерних для документознавства в минулому, і швидко зростаючою в наш час тенденцією до їх співпраці з іншими науками. Ширший підхід до аналізу проблеми дозволяє визначити суперечності між диференціацією та інтеграцією системи керування документацією як загальними тенденціями її розвитку культури.

Суттєвою є суперечність між необхідністю поєднання загальнонаукових та спеціальних документознавчих знань, які мають об'єднуватись при дослідженні керування документацією. Кожна з цих суперечностей по-своєму важлива, дає змогу розглядати систему державного управління культурою в аспекті керування документацією в певному зрізі, розуміти суттєві аспекти її функціонування. Звичайно, їх перелік не є повним, адже вичерпати його практично неможливо, що пояснюється невичерпністю властивостей і відносин, що виникають у керуванні документацією. Але серед багатьох суперечностей, які характеризують систему керування документацією на кожному етапі, слід виділяти основні, що є джерелом її подальшого розвитку. Такою на сьогодні є суперечність між керуванням документацією, значний управлінський потенціал якої поєднується з обмеженими комунікаційними можливостями, що потребує прискореного розвитку електронної документації, керування якою базуються на принципово нових інформаційно-технологічних підвалинах.

Структурний підхід відображається в роботах великої групи вчених, які розглядали структуру сучасного документознавства С. Кулешов [7], Н. Кушнарєнко [1], М. Ларьков [8], М. Слободяник [5], Г. Швецова-Водка [2]. Дослідники використовували і функціональний підхід, зокрема, можливості функціонального аналізу документознавства. Повною мірою можливості функціонального підходу продемонстровані у відомих монографіях Є. Плешкевича [4] і М. Слободяника [5]. Результати цих наукових розвідок виявляють документознавчі явища, що потребують подальшого теоретичного узагальнення.

На нашу думку, методологічні основи вивчення системи державного управління культурою в аспекті керування документацією можуть бути розроблені на ґрунті сучасних підходів до пізнання, сформованих на базі загальнонаукових категорій, до яких у філософії відносять групу швидко поширюваних у різних галузях знань фундаментальних понять дуже високої міри узагальнення. Йдеться про «систему», «структуру», «функцію», «модель» тощо. Пізнавальна функція цих категорій виявляється саме у формуванні на їх підставі відповідних загальнонаукових підходів – системного, структурного, функціонального, модельного тощо, які потребують поширення в документознавчих дослідженнях. Розглянемо можливості цих підходів для розробки методології дослідження системи керування документацією.

Почнемо із системного підходу. Згідно з його центральною ідеєю державного управління культурою в аспекті керування документацією має досліджуватись як система, виходячи з сутнісних рис, що складають це поняття. Серед завдань, що вирішуються за допомогою цього підходу, одне з перших місць належить визначенню типу системи. За типологічними ознаками керування

документацією, належить до великих систем та характеризується кількістю елементів і підсистем, завдань і функцій та складністю поведінки внаслідок взаємодії великої кількості елементів [5].

Керування документацією має такі ознаки: багаторівневність, самоорганізацію, багатоспрямованість, поліфункціональність, самоорганізацію тощо. Найхарактернішою системною рисою системи керування документацією є те, що стосовно зовнішнього середовища – управління, системи соціальних комунікацій тощо, керування документацією виступає як цілісний об'єкт, об'єднаний внутрішньою метою, що прагне до принципового збереження й функціонування саме як органічна цілісність. Природно, що рівень організації системи керування документацією в цілому не збігається з відповідним рівнем окремих підсистем та елементів, більше того, між ними можуть виникнути прямі суперечності. Таке становище логічно впливає з положення про те, що властивості системи не зводяться до суми властивостей її елементів. Отже, локальні цілі й завдання всіх підсистем та елементів керування документацією повинні підпорядковуватися меті й загальним інтересам системи в цілому. Завдяки цьому, систему керування документацією з її елементами, можна вважати якісно новим утворенням порівняно з діловодством, що набуває принципово нових властивостей, відсутніх у окремих її частинах. Але така своєрідна система може виникнути лише внаслідок взаємодії її певною мірою самостійних елементів. Рівень такої самостійності залежить від природи системи керування документацією і від конкретного аспекту її вивчення. Отже, системний підхід до керування документацією базується на діалектиці цілого й частки та дає змогу їх конкретизувати й розвивати, зважаючи на специфіку функціонування досліджуваного об'єкта в системі соціальних комунікацій.

Це зумовлює складність дослідження властивості системи керування документацією та необхідність вирішення цього завдання шляхом поєднання пізнавальних можливостей різних загальнонаукових підходів [5]. Зокрема, системний підхід за своєю природою спричиняє необхідність аналізу керування документацією з позицій структурного підходу. Структуру слід розглядати як базову частину системи, порядок оформлення в єдину систему взаємозв'язаних її елементів. Тому поглиблене дослідження системи керування документацією неможливе без поглибленого аналізу її структури, та з'ясування порядку оформлення її елементів у систему.

Слід відзначити, що система державного управління культурою в аспекті керування документацією складається з різнопланових структур, сформованих за різними ознаками. Це зумовлює необхідність різностороннього аналізу, що спрямований на розкриття взаємозв'язків і відносин між окремими частинами сфери культури.

У системі державного управління культурою в аспекті керування документацією структура перебуває в динаміці та розвитку, що спричинені як зовнішніми, так і внутрішніми факторами, що з часом приводить до зміни взаємодії елементів усіх структурних утворень сфери культури. Це дає змогу привести її відповідно до поточних і перспективних напрямів розвитку процесу керування документацією.

Проведений аналіз наукових підходів до роботи системи державного управління документацією у сфері культури дає можливість сформулювати низку висновків.

1. Встановлено два підходи в аспекті керування інформацією соціально-культурної сфери та в суміжних напрямках науки: аналітико-сумативному та системному.

2. Обґрунтовано пріоритетність використання другого підходу для забезпечення ефективності державного управління документацією у сфері культури.

3. Запропоновано в процесі створення системи державного управління документацією використовувати структурний підхід, що за пізнавальними можливостями є логічним доповненням системного і, в свою чергу, органічно доповнюється функціональним. Зв'язок між цими підходами зумовлений з їхнім співвідносним характером. Адже будь-яка структура є не самоціллю, а умовою і засобом для реалізації певних функцій. Послідовне використання функціонального підходу дозволяє розглядати взаємодію та взаємовплив керування документацією й системи державного управління культурою як властивості відносин між системою та зовнішнім середовищем. Функціональність є однією з сутнісних сторін системи державного управління документацією у сфері культури.

Література.

1. Кушнарєнко Н. М. Загальнонаукові методи документологічних досліджень / Н. М. Кушнарєнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 3. – С. 72–80.
2. Швецова-Водка Г. Н. Документ в свете ноокоммуниологии : науч.-практ. пособие / Г. Н. Швецова-Водка. – М. : Информ. центр сотрудничества «Литера», 2010. – 381 с. – (Сер. «Соврем. б-ка»; вып. 65).
3. Дубровіна Л. А. Методологічні засади історичних досліджень в бібліотекознавстві та документознавстві: базові принципи і поняття / Л. А. Дубровіна // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 1. – С. 22–29.
4. Плєшкевич Е. А. Основи общей теории документа: монография / Е. А. Плєшкевич. – Саратов : Науч. книга, 2005. – 244 с.
5. Слободяник М. Структура сучасного документознавства / М. Слободяник // Вісн. Книжк. палати. – К., 2004. – № 3. – С. 18–21.
6. Столяров Ю. Н. Библиотека: структурно-функциональный подход / Ю. Н. Столяров. – М. : Книга, 1981. – 255 с.
7. Кулєшов С. Г. Документальні джерела наукової інформації: поняття, історія типологічної схеми / С. Г. Кулєшов. – К. : УкрІНТЕІ, 1995. – 190 с.
8. Ларьков Н. С. Документоведение : учеб. пособие / Н. С. Ларьков. – М. : АСТ, 2006. – 428 с.